

Aanpak huiselijk geweld

‘Huiselijk geweld is geweld, dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer gepleegd is.’¹

1. Definitie gehanteerd in onderzoeken naar huiselijk geweld door Intomart in 1997 en 2002

Aanpak huiselijk geweld

VNG uitgeverij

Postbus 30435, 2500 GK Den Haag,

Telefax: (070) 346 92 01

www.vnguitgeverij.nl

Colofon

Samenstelling

Natalie Assen en Else Kingma, SGB0, onderzoeks- en adviesbureau van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Basisvormgeving

Bertine Colsen, Den Haag

THESAURUS VERENIGING VAN NEDERLANDSE GEMEENTEN

Thesaurustermen: openbare orde en veiligheid; maatschappelijke opvang; openbare geestelijke gezondheidszorg; samenwerking

ISBN 90 322 7288 8

© Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Den Haag 2003

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de VNG.

Samenstellers, VNG en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een zo betrouwbaar mogelijke uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden.

Inhoud

Woord vooraf	7
1 Waaron een aanpak huiselijk geweld?	9
1.1 De effecten van huiselijk geweld op de samenleving	9
1.2 Maatschappelijke kosten	11
1.3 Noodzakelijke randvoorwaarde om te komen tot een aanpak van huiselijk geweld	11
2 Beleid	13
2.1 Inleiding	13
2.2 De rol van de gemeente	13
2.3 Invulling van de regierol	14
2.4 Gemeentelijke organisatie	14
2.4.1 De projectleider	14
2.4.2 Integraal veiligheidsbeleid als kapstok voor huiselijk geweld	15
2.4.3 De GGD als kapstok voor huiselijk geweld	15
2.5 Voorbeelden gemeenten	16
3 Instrumenten	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Beschikbare instrumenten	23
4 Randvoorwaarden	27
4.1 Communicatie: in vier stappen	27
4.2 Er is bestuurlijk draagvlak	27
4.3 Er is een bestuurlijke opdracht	28
4.4 Politie en justitie scharen zich achter het project	28
4.5 Integraliteit	28
4.6 Er zijn mensen en middelen	28

5	Info en contact	29
5.1	Informatie	29
5.2	Contact	29
6	Woord van dank	31

Bijlagen

1	Voorbeelden van projecten en initiatieven op het gebied van huiselijk geweld in Nederland	33
2	Haarlem: Verslag over de periode 1998-2003 (mei 2003)	40

Woord vooraf

Huiselijk geweld is een van de meest voorkomende vormen van geweld. Het is een geweldsvorm die vaak onzichtbaar blijft omdat het zich achter de voordeur afspeelt. Toch zijn de effecten van huiselijk geweld duidelijk merkbaar in de samenleving.

Onderliggende brochure geeft inzicht in de maatschappelijke effecten van huiselijk geweld. Deze zijn divers van aard en hebben raakvlakken met gemeentelijke beleidsterreinen. Veiligheid, maatschappelijke opvang en de openbare gezondheidszorg hebben in meer of mindere mate met huiselijk geweld te maken.

Hoewel de registratie van het aantal incidenten van huiselijk geweld nog niet optimaal is blijkt uit onderzoek dat de omvang van huiselijk geweld verontrustend hoog is. Dit vraagt om een actieve houding om deze geweldsvorm tegen te gaan. In de praktijk blijkt dat verschillende partijen het initiatief nemen voor projecten of reguliere activiteiten voor de aanpak van het huiselijk geweld. Vaak zijn dit nog lopende initiatieven. Steeds meer groeit het besef dat huiselijk geweld vooral integraal aangepakt moet worden. Gemeenten beseffen in toenemende mate dat er hier een belangrijke rol voor hen is weggelegd. Een complexe rol waar een duidelijk spanningsveld ligt tussen de persoonlijke levenssfeer en de privacy van burgers tegenover de verantwoordelijkheid van de gemeente voor de veiligheid van zijn burgers.

Deze brochure gaat in op de regierol van de gemeente en de vraag hoe beleid op het gebied van huiselijk geweld kan worden vormgegeven. Aanknopingspunten zijn te vinden in bestaand beleid zoals op de gebieden lokale veiligheid als ook de gemeentelijke gezondheidszorg. De beschreven praktijkvoorbeelden geven een beeld van de mogelijkheden om huiselijk geweld tegen te gaan. Een overzicht van de

gebruikte instrumenten, effectieve aanpakken en randvoorwaarden om tot een aanpak huiselijk geweld te komen passeren vervolgens de revue.

Deze brochure is een onderdeel van het ondersteuningsprogramma huiselijk geweld van de VNG. Dit programma ondersteunt gemeenten bij de ontwikkeling en implementatie van beleid rond huiselijk geweld. Deze brochure geeft een beeld van de eerste aanzetten om te komen tot een plan van aanpak voor huiselijk geweld. Wij hopen door middel van deze brochure en ons ondersteuningsprogramma huiselijk geweld gezamenlijk te komen tot een effectieve aanpak van huiselijk geweld.

Den Haag

Mr. R.J.J.M. Pans, november 2003

Voorzitter directieraad VNG

1 Waaron een aanpak huiselijk geweld?

1.1 De effecten van huiselijk geweld op de samenleving

Huiselijk geweld en de effecten daarvan hebben een brede weerslag op de samenleving. Huiselijk geweld komt overal voor, in alle lagen van de bevolking en bij alle etnische groepen. Een op de vijf aangiften van geweld valt onder de noemer van 'huiselijk geweld'. Dat betekent dat huiselijk geweld van alle geweldsdelicten het meest vaak voorkomt.

De veronderstelling dat huiselijk geweld alleen in de 'lagere' milieus voorkomt is onjuist. De resultaten van onderzoek wijzen uit dat huiselijk geweld in alle sociale lagen van de bevolking voorkomt.² Hoger opgeleiden zijn zelfs vaker vertegenwoordigd in de politiestatistieken dan lager- en middelbaaropgeleiden. Dit laatste zegt vooral iets over de aangiftebereidheid van deze groep.

Huiselijk geweld is een vorm van geweld die niet op zichzelf staat. Veelal zijn de slachtoffers van huiselijk geweld vrouwen, kinderen en ouderen; groepen die vanuit de overheid al veel aandacht krijgen. De aanpak van jeugdcriminaliteit en probleemjongeren is in vele gemeenten een speerpunt van beleid. In een aantal gevallen kan de oorzaak van dit gedrag gevonden worden in thuisgeweld. Uit onderzoek blijkt dat jongens die seksueel zijn misbruikt een verhoogd risico hebben om gewelddadig te worden. Tevens blijkt uit onderzoek dat

2. *Huiselijk geweld, Aard, omvang en hulpverlening*, T. van Dijk, S. Flight, E. Oppenhuis en B. Duesmann (Intromart, Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek), oktober 1997.

er jaarlijks zo'n 100.000 kinderen getuige zijn van huiselijk geweld. Zij vertonen aanmerkelijk vaker probleemgedrag dan andere kinderen. Zo'n 40.000 van deze kinderen lopen een verhoogd risico op (gedrags)problemen.

Een andere belangrijke groep slachtoffers van huiselijk geweld zijn allochtone vrouwen. De ervaring leert dat deze groep nauwelijks hulp zoekt, terwijl zij vaak extra kwetsbaar zijn door hun eenzame en geïsoleerde positie. De overheid maakt zich al jaren sterk voor betere integratie en emancipatie van deze doelgroep, maar zolang grote aantallen van deze vrouwen slachtoffer blijven van huiselijk geweld is de kans niet groot dat die doelstellingen worden gehaald. Uit recent onderzoek is gebleken dat in ieder geval 24 procent van de Surinamers, Antillianen, Arubanen, Marokkanen en Turken in Nederland slachtoffer is of is geweest van huiselijk geweld.³

Een vaak vergeten groep zijn ouderen. De problematiek is onbekend terwijl toch ruim 5% van de zelfstandig wonende ouderen mishandeld wordt. Plegers zijn vaak de mantelzorgers of familieleden van de ouderen. De onzichtbaarheid en onbekendheid van de ouderenproblematiek kent twee hoofdoorzaken. De eerste is dat deze groep slachtoffers veelal een afhankelijkheidsrelatie hebben met hun pleger, degene die voor hun zorgt. Dit heeft tot gevolg dat ze niet snel aangifte zullen doen. De tweede hoofdoorzaak is dat er geen wetgeving is, zoals bij kindermishandeling, om aangifte door de buitenwereld te vergemakkelijken.

Omdat bovengenoemde doelgroepen al ruime aandacht krijgen van gemeenten is het relatief gemakkelijk huiselijk geweld als onderdeel van het beleidsprogramma op te nemen. Er zijn geen nieuwe structuren nodig en daarnaast kan men gebruik maken van initiatieven die elders zijn ontwikkeld.

3. *Huiselijk geweld onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken in Nederland, Aard, omvang en hulpverlening*, T. van Dijk en E. Openhuis (Intomart Beleidsonderzoek), oktober 2002.

1.2 Maatschappelijke kosten

De maatschappelijke kosten van huiselijk geweld zijn hoog. Uit een onderzoek uit 1997 blijkt dat ernstig fysiek geweld van mannen tegen hun vrouwelijke (ex-)partner de samenleving naar schatting ruim 332 miljoen gulden per jaar kost. De onderzoekers hebben de geschatte kosten voor politie en justitie, medische zorg, psycho-sociale zorg, arbeid (ziekteverzuim) en sociale zekerheid (bijstand en huursubsidie) bij elkaar opgeteld, voor zover die direct voortvloeien uit ernstig 'thuisgeweld' tegen vrouwen. Sociale zekerheid en ziekteverzuim vormden de grootste kostenpost (165,9 miljoen gulden per jaar) gevolgd door politie en justitie (72,8 miljoen). Opvang in blijf-van-mijn-lijf en andere opvanghuizen kost jaarlijks naar schatting 60 miljoen gulden, overige psycho-sociale begeleiding 18,4 miljoen en medische zorg 15,5 miljoen gulden.⁴

1.3 Noodzakelijke randvoorwaarde om te komen tot een aanpak van huiselijk geweld

Om te komen tot een aanpak van huiselijk geweld is het vooral van belang om de problematiek daadwerkelijk te erkennen. Huiselijk geweld lijkt onzichtbaar omdat het geen directe maatschappelijke overlast bezorgt. Daarnaast blijkt het vaak moeilijk de omvang van huiselijk geweld in de eigen gemeente in te schatten. Veel gevallen van huiselijk geweld worden niet geregistreerd, waaruit men zou kunnen concluderen dat de omvang van huiselijk geweld in de eigen gemeente wel meevalt. Ook de signatuur van gemeenten kan aanleiding zijn te denken dat dit probleem zich niet binnen de eigen gemeentegrenzen afspeelt. Deze veronderstellingen worden door onderzoeken weerlegd maar beletten soms nog steeds een effectieve aanpak en dat is heel tragisch, want er sterven jaarlijks 80 vrouwen, 25 mannen en 50 kinderen als gevolg van huiselijk geweld. De landelijke cijfers geven aan dat zeker 80.000 kinderen blijvend lichamelijk letsel overhouden aan huiselijk geweld en dat maar liefst één op

4. *Economische kosten van thuisgeweld tegen vrouwen*, Dirk J. Korf, Esther Mot, Heidi Meulenbeek en Ton van den Brandt, 1997.

de vijf vrouwen wel eens te maken heeft met huiselijk geweld. Steeds meer wordt de omvang van huiselijk geweld ook op lokaal en regionaal niveau geregistreerd en geruststellend zijn de cijfers vooralsnog niet.

- In Haarlem worden jaarlijks 500 kinderen en tussen de 300 en 400 vrouwen mishandeld. Ook komen er per jaar 25 meldingen van ouderenmishandeling binnen.
- In Overijssel heeft het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling in 2002, 400 meldingen in onderzoek genomen. Het AMK is in 2002, 1.400 keer benaderd voor advies en consultatie.
- Bij de Politie Twente zijn 967 situaties geregistreerd van huiselijk geweld in het eerste kwartaal van 2002. Elke situatie betrof een gezin.
- De politie Flevoland heeft becijferd dat 23,6% van alle geweldsdelicten huiselijk geweld betreft.⁵ Dat komt neer op ongeveer 700 gevallen per jaar. De aangiftebereidheid bij geweldsdelicten bedraagt echter minder dan 20%: het feitelijk aantal delicten huiselijk geweld moet dus veel hoger liggen.
- In en rond Rotterdam worden dagelijks zeker 16 mensen thuis mishandeld door hun echtgenoot of partner. De politie krijgt elke maand gemiddeld 500 meldingen binnen. Vooral vrouwen worden thuis slachtoffer van fysieke mishandeling, aanranding of verkrachting. Mensen melden uit angst of schaamte maar in 12 procent van de gevallen dat ze slachtoffer zijn van huiselijk geweld, blijkt uit onderzoek. Dat zou betekenen dat zich in de Rijnmond maandelijks meer dan 4000 gevallen voordoen: zo'n 140 keer per dag wordt iemand thuis mishandeld.

5. Geweldsonderzoek Politie Flevoland, *Getackeld en geteld*, mei 2001.

2 Beleid

2.1 Inleiding

Veiligheid, Maatschappelijke Opvang en Openbare Gezondheidszorg zijn de belangrijkste beleidsgebieden die betrokken zijn bij de aanpak van huiselijk geweld. Om huiselijk geweld tegen te gaan zal de gemeente een beslissing moeten nemen waar huiselijk geweld ondergebracht zal worden. Er bestaan geen blauwdrukken van de beste aanpak maar het is wel mogelijk een aantal randvoorwaarden te noemen. De belangrijkste is ongetwijfeld dat een plan van aanpak het meest gebaat is bij een integrale aanpak waar zowel de veiligheidspartners als de sociale partners een plaats in hebben. Sommigen zullen zich afvragen of de gemeente wel een rol heeft in de aanpak van huiselijk geweld en hoe deze er uit zou moeten zien. In dit hoofdstuk gaan wij nader in op de rol van de gemeente, de inbedding van huiselijk geweld in de gemeente en komen enkele voorbeelden van andere gemeenten aan bod.

2.2 De rol van de gemeente

De gemeente kan bij de aanpak van huiselijk geweld een belangrijke rol spelen omdat zij vanuit haar onafhankelijke rol het algemeen belang dient, zorg draagt voor ieders veiligheid, boven de partijen van slachtoffer en dader staat en geen tegenstrijdige belangen vertegenwoordigt. Vanuit deze zorgtaken kan de gemeente besluiten een regierol te vervullen. Indien de gemeente kiest voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld is het wenselijk dat zij een centrale positie inneemt, alle bijbehorende partijen betreft en stuurt, en in een ketengedachte de noodzakelijke schakels vormt tussen enerzijds de maatschappelijke hulpverlening en anderzijds de justitiële kolom. Daarnaast en bovenal kan de gemeente – lokale overheid – regels en normen stellen voor wat zij niet gedooft.

2.3 Invulling van de regierol

De regierol kan op verschillende wijzen worden vormgegeven. In de praktijk blijkt dat gemeenten onder de regierol wel een aantal vaste onderdelen verstaan. Zij kunnen als volgt worden benoemd:

- 1 Het bewerkstelligen van optimale communicatie en afstemming tussen de gemeentelijke partners.
- 2 Het bijeen brengen van alle betrokken instellingen om vervolgens samenwerkingsafspraken te maken. Deze afspraken kunnen eventueel in een convenant worden vastgelegd.
- 3 Het bewaken van de voortgang van de voorgenomen activiteiten
- 4 Het uitvoeren van activiteiten die de samenwerkende instellingen overstijgen
- 5 Het onderhouden van contacten met bovengemeentelijke instellingen en het afstemmen met andere overlegstructuren en bestuurslagen.
- 6 Het verzorgen van middelen om de gemaakte afspraken en acties te bekostigen.
- 7 De samenwerkingspartners voorzien van de meest actuele informatie
- 8 Het verzorgen van de communicatie zowel binnen de samenwerkingsstructuur als naar externen. Hier kan naar gelang van tijd op specifieke doelgroepen gericht worden.

Tenslotte heeft de gemeente instrumenten tot haar beschikking om de aanpak van huiselijk geweld te faciliteren. Deze instrumenten worden in 3.2 besproken.

2.4 Gemeentelijke organisatie

2.4.1 *De projectleider*

Veel gemeenten kiezen er voor om hun regierol concreet vorm te geven door intern een projectleider aan te stellen. Deze projectleider is verantwoordelijk voor een integraal beleid waar alle partijen zich aan committeren. De projectleider heeft als belangrijkste taken:

- 1 samenwerking te bewerkstelligen tussen de partijen en instellingen
 - 2 afspraken te maken met alle partijen en vast te leggen in een convenant
 - 3 beleidsinitiatieven te nemen en te stroomlijnen
 - 4 het netwerk en de communicatie eromheen te verzorgen
- Daarnaast hebben de meeste projecten huiselijk geweld tot doel zichzelf op te heffen nadat het als onderdeel van vast beleid binnen de gemeente is opgenomen. De projectleider zet hier dan een plan voor op of neemt dat mee in de evaluatie.

2.4.2 *Integraal veiligheidsbeleid als kapstok voor huiselijk geweld*

Veiligheid, Maatschappelijke Opvang en Openbare Gezondheidszorg zijn de belangrijkste beleidsgebieden die betrokken zijn bij de aanpak van huiselijk geweld. Samenwerking tussen deze beleidsgebieden over dit onderwerp ligt dan ook voor de hand. Een trekker is hierbij wenselijk. Tevens verdient het voorkeur het thema te plaatsen in een al bestaand breder beleidsveld. Hierbij valt te denken aan Integraal Veiligheidsbeleid (IVB). Het IVB bevat reeds een structuur en aanwezigheid van overlegsituaties waar een aanpak van huiselijk geweld in kan opgaan. Daarnaast zijn politie en OM belangrijke partijen bij de aanpak van huiselijk geweld en moeilijker te plooiën dan de andere kleinere partijen. Ook dit pleit voor een organisatie vanuit veiligheid. Tenslotte is er voor veiligheid momenteel veel politieke en financiële aandacht. Een aanpak van huiselijk geweld vanuit veiligheidsbeleid kent dus vele voordelen. Het spreekt voor zichzelf dat de voorkeur voor veiligheid alleen opgaat als er een robuuste organisatie van veiligheid bestaat.

2.4.3 *De GGD als kapstok voor huiselijk geweld*

Een deel van beleid en regie rond huiselijk geweld vindt bovengemeentelijk plaats. De reden hiervoor is dat de meeste partners van de gemeente in de aanpak van huiselijk geweld bovengemeentelijk zijn georganiseerd. Dit is de reden dat een aantal gemeenten er voor heeft gekozen de aanpak van huiselijk geweld bij de GGD te positioneren.

De belangrijkste voordelen om de GGD als kapstok te gebruiken voor de aanpak van huiselijk geweld is dat de GGD enerzijds een gemeentelijke instelling is en anderzijds vaak regionaal is georganiseerd. Een belangrijke randvoorwaarde voor positionering bij de GGD is wel dat de gemeente met de GGD prestatieafspraken maakt. Als dit (nog) niet het geval is, dan zal het voor een gemeente erg moeilijk worden om de resultaten te bereiken die zij wenst. Daarnaast maakt de keuze voor positiebepaling bij de GGD het tevens complexer om gedegen beleid op gemeentelijk niveau te ontwikkelen. Er zijn namelijk beleidsonderdelen die tot de directe verantwoordelijkheid van een gemeente behoren, zoals bijvoorbeeld het inkaderen van huiselijk geweld in een aparte nota en in de beleidsnota's veiligheidsbeleid, jeugdbeleid, volksgezondheid (zorg en welzijn) en beleid rondom sociale zaken.

2.5 Voorbeelden gemeenten

Een aantal gemeenten zijn al vergevorderd in hun aanpak van huiselijk geweld. Zij hebben verschillende keuzes gemaakt over de inbedding van huiselijk geweld in hun organisatie. Hieronder treft u de projectbeschrijvingen van enkele van deze gemeenten aan en worden de verschillen in hun aanpak toegelicht:

1 Haarlem

De gemeente Haarlem is al een aantal jaren actief in haar aanpak van huiselijk geweld. Naar aanleiding van twee incidenten besloot de gemeente dat huiselijk geweld niet langer getolereerd kon worden en dat een actieve aanpak van haar zijde noodzakelijk was. Het project *Geweld in het gezin* was hiervan het resultaat.

*Geweld in het gezin*⁶ kenmerkt zich door een *integrale* aanpak, waarbij ook de verbanden tussen de verschillende vormen van mishandelingen in gezins- en familiesyste-

6. Verslag over de periode 1998-2003, projectsecretariaat: GGD Kennemerland. Het gehele verslag is als bijlage gevoegd.

men, zelfs door generaties heen, de aandacht krijgen. Het perspectief is niet alleen die van de hulpverlening, zoals dat in het verleden vooral het geval was en waarbij de hulp pas op gang kwam als er om gevraagd werd, maar vooral ook het *veiligheidsperspectief* bepaalt de huidige zienswijze. Daardoor komen nu ook *preventiemogelijkheden* zoals voorlichting, daderaanpak en therapie voor plegers, in het vizier.

De projectleider is aangesteld bij de GGD, maar de aanpak is integraal opgezet. Vanuit de gemeente nemen welzijn en veiligheid deel aan de projectgroep. In de projectgroep zijn voorts alle deelnemende instellingen vertegenwoordigd. Het project *Geweld in het gezin* bestaat uit tien deelprojecten die op de verschillende niveaus van de veiligheidsketen ingrijpen: registratie, preventie en voorlichting, signalering, (zelf)hulpverlening en diagnostiek en strafrechtelijk optreden. De projectleider is verantwoordelijk voor de aanpak in Haarlem. Deze projectleider:⁷

- initieert nieuwe beleidsinitiatieven
- zorgt voor waarborging van de opgezette structuur
- houdt zich bezig met deelprojectoverstijgende zaken
- stuurt het project aan
- stroomlijnt processen
- verzorgt netwerk/ communicatie

gemeentelijke rollen: initiator, coördinator en toezichthouder.

financiering: door de gemeente Haarlem, uit het Ontwikkelingsprogramma Haarlem (waaronder Grote Stedenbeleid). Deze financiering loopt in ieder geval door tot en met 2004. Tot en met 2002 subsidieerde het Ministerie

7. Interview met Remy Vink, projectleider huiselijk geweld, d.d. 1 oktober 2003.

van Justitie de aanstelling van de projectleider. Deze functie wordt nu, in ieder geval tot en met 2004, binnen de GGD Kennemerland gecontinueerd.

effecten: de relatie en afstemming tussen de terreinen Veiligheid en Gezondheid is enorm verbeterd, er is een structuur opgezet voor de aanpak huiselijk geweld, het aantal meldingen is toegenomen en het advies en meldpunt heeft veel bekendheid verworven.

2 *Flevoland, regie Almere*

De maatschappelijke opvang en de politie hebben huiselijk geweld onder de aandacht van de gemeente gebracht. Daarop heeft de gemeente haar verantwoordelijkheid vanuit het integrale veiligheidsbeleid genomen. De gemeente heeft een projectleider aangesteld bij de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente. Deze projectleider is verantwoordelijk voor de aanpak in de gehele provincie. Deze projectleider:

- heeft 6 werkgroepen opgericht
- zorgt voor het functioneren van deze werkgroepen
- zorgt dat de voorgenomen doelstellingen worden gehaald
- doet beleidsvoorstellen
- verzorgt presentaties over het onderwerp en de aanpak ervan, zowel intern als extern
- stroomlijnt regionale beleidsontwikkeling

gemeentelijke rollen: initiator, coördinator en toezichthouder.

financiering: vanuit doeluitkering vrouwenopvang en GGD.

effecten: convenant ondertekend door 23 instellingen. Daarnaast is de relatie tussen politie en hulpverlening versterkt.

3 *Hof van Twente (Integrale aanpak Huiselijk Geweld Twente)*

Naar aanleiding van het onderzoek van Equivalent naar de omvang van huiselijk geweld bleek dat huiselijk geweld niet alleen een stedelijk probleem is, maar ook in plattelandsgebieden voorkomt. Hierna is een pilot gestart waaraan Losser, Haaksbergen en Hof van Twente hebben deelgenomen. Deze pilot ‘geweld tegen vrouwen, een aanpak voor het platteland’ had aan de ene kant signalering van huiselijk geweld, voorlichting over huiselijk geweld en training als doelstelling en anderzijds methodiekbeschrijving. Ondertussen is de pilot beëindigd en de eerste doelstelling behaald. De tweede doelstelling is meegenomen in een integraal project huiselijk geweld Twente. De GGD is hiervan trekker. In het Twentse project richt de aandacht zich niet alleen op zorg en opvang maar ook op preventie en signalering. Zowel slachtoffers, daders, vrouwen, kinderen en professionals komen binnen het project aan bod. Hof van Twente levert ambtelijke ondersteuning aan dit project. Daarnaast wordt binnen de gemeente aan een nota integraal veiligheidsbeleid gewerkt. Hierin zal ook huiselijk geweld worden opgenomen.

gemeentelijke rollen: voorlichter, initiator.

financiering: de pilot werd gefinancierd vanuit de provincie. Momenteel wordt in de vorm van ambtelijke ondersteuning van het regionale project financiering geboden.

effecten: nog niet meetbaar

4 *Amsterdam*

Het initiatief voor een aanpak van huiselijk geweld lag in Amsterdam bij vrouwenopvang en politie. Politie, justitie en de gemeente Amsterdam⁸ hebben samen met

8. Website gemeente Amsterdam

hulpverleningsinstanties een plan van aanpak opgesteld om huiselijk geweld een halt toe te roepen. Een belangrijke maatregel is dat het niet meer nodig is dat het slachtoffer zelf aangifte doet. Iedereen die een vermoeden heeft van misbruik of geweld kan dit melden bij de politie. De politie kan dan stappen ondernemen en uitzoeken wat er aan de hand is. Bij gegronde klachten kan de dader worden opgepakt en een behandeltraject worden opgelegd.

Politie, justitie en gemeente hebben elk een eigen taak in de aanpak van huiselijk geweld:

- De politie heeft het accent in de opleiding verschoven van doorsturen naar hulpverlening naar het actief optreden van de politie ten opzichte van de dader
- Justitie heeft in 2001 een protocol opgesteld over hoe de huiselijk-geweldzaken op het parket worden afgehandeld. Zo worden dergelijke zaken niet meer geseponneerd en wordt, waar nodig, contact gelegd met de hulpverlening.
- De gemeente heeft ambulante steunpunten voor relationeel geweld geopend en meer geld toegekend aan de Stichting Vrouwenopvang.

De onlangs aangestelde projectleider is werkzaam vanuit Openbare Orde en Veiligheid. De taak van de nieuwe projectleider is alle activiteiten goed op elkaar af te stemmen.

5 *'s-Hertogenbosch*

Toen Huiselijk Geweld landelijk op de agenda werd gezet in 1997, omdat er drie rapporten uitkwamen over de aard en omvang van Huiselijk Geweld, over de taboes rondom het thema én de kosten voor de samenleving, drong de noodzaak voor ingrijpen pas goed door. Tegelijkertijd draaide de Provincie⁹ de subsidiekraan dicht

9. De aanpak van huiselijk geweld in 's Hertogenbosch, interview gehouden met mevrouw C. Hendrickx op 22 juli 2003.

voor verder provinciaal beleid. De projectleider heeft gedurende twee jaar subsidie van het rijk (twee Ministeries) ontvangen om het beleid voor de aanpak van Huiselijk Geweld in de provincie Noord-Brabant verder te ontwikkelen. Op gemeentelijk niveau werd Huiselijk Geweld onder de aandacht gebracht door een aantal vrouwelijke CDA-leden. De gemeente liet een plan van aanpak schrijven en stelde in de fase van implementatie in het voorjaar van 2002 de projectleider aan die daarvoor bij de provincie beleid op dit onderwerp had ontwikkeld.

De invalshoek in de gemeente is vanuit welzijn/emancipatie. Vanuit de visie 'geen daders, geen geweld' wordt er extra veel aandacht en energie gestoken in daderaanpak, omdat slachtoffers daarmee het meeste zijn gebaat. Als huiselijk geweld zich voordoet, bieden de instellingen in Den Bosch hulp aan beide partners gezamenlijk: het slachtoffer én de dader. De gedachte achter deze aanpak is dat de relatie tussen dader en slachtoffer niet hoeft te stoppen, maar wél het geweld tussen hen. In het najaar 2002 zijn medewerkers van hulpverleningsorganisaties en politie speciaal getraind voor deze aanpak. Aan deze aanpak werken ongeveer vijftien instellingen mee die dagelijks met huiselijk geweld te maken hebben. Op 20 juni tekenden zij een convenant.¹⁰ Den Bosch is een van de voorlopers in het huiselijk geweld beleid van de provincie.

gemeentelijke rollen: beleidsmaker, ondersteuner, initiator, participant, coördinator en uitvoerder in afgeleide vorm (door gemeente gefinancierde instellingen als Maatschappelijke Opvang/Vrouwenopvang, AMW, GGD).

10. Website Gemeente Den Bosch.

financiering: subsidies rijksoverheid, gelden GSB, gemeentelijke overheid

effecten: aantal meldingen gestegen nu betere aanpak bekend is geworden bij slachtoffers

3 Instrumenten

3.1 Inleiding

Nederlandse gemeenten verkeren in verschillende stadia van ontwikkeling in het kader van huiselijk geweld. Los van hoe ver een gemeente is in het ontwikkelen van beleid, bestaan er verschillende instrumenten die ingezet kunnen worden om huiselijk geweld aan te pakken.

3.2 Beschikbare instrumenten

- 1 De maatregel van Politie en OM d.d. 1 april 2003
Binnen het beleid van politie en OM bestaat sinds 1 april 2003 de maatregel dat een melding van huiselijk geweld voldoende kan zijn om de dader te vervolgen. Aangifte door het slachtoffer is niet persé nodig. De politie is ambtshalve verplicht de dader te vervolgen als er voldoende bewijs is van mishandeling. De gemeente kan hier in haar eigen beleid gebruik van maken.
- 2 Samenwerkingsoverleg
Een gemeente kan samenwerking met en tussen instellingen initiëren. Hierdoor kan op een vroeger tijdstip inzicht komen in een huiselijk geweld situatie.
- 3 AWARE-systeem
Met behulp van dit systeem kunnen vrouwen die belaagd worden door hun ex-partner met een druk op de knop de politie waarschuwen. Binnenkort zal de VNG een draaiboek AWARE uitgeven waar middels een stappenplan de randvoorwaarden en benodigde middelen in staan beschreven.
- 4 De beleidsagenda
Als huiselijk geweld op de beleidsagenda staat kan er een beleidskader worden ontwikkeld. Dit schept voor alle betrokken partijen duidelijkheid en op deze basis kunnen afspraken worden ge-

maakt. Binnen een beleidskader kunnen analyse van de problematiek, betrokken partijen en hun mogelijkheden en de in te zetten instrumenten worden benoemd.

5 Een projectleider

Om huiselijk geweld effectief aan te pakken kan de gemeente een projectleider aanstellen die verantwoordelijk is voor een integraal beleid op dit gebied waar alle partijen zich aan committeren.

6 Verbeterd registratiesysteem

Een gemeente kan zorgen voor verbeterde registratie en analyse van aard en omvang van geweld tegen kinderen, vrouwen en mannen, om te komen tot het meten van ontwikkelingen en beleidseffecten. Door bijvoorbeeld een nulmeting of een burgerpeiling te laten uitvoeren, maar ook door informatie van politie en justitie te verwerven, beter af te stemmen op registratie van andere instanties en daarna te analyseren.

7 Voorlichting

Een gemeente kan voorlichting geven door middel van campagnes en/of gerichte voorlichting aan beroepsgroepen, zodat vroegtijdige signalering en aanmelding wordt gestimuleerd. Dit veronderstelt de aanwezigheid van een advies- en meldpunt huiselijk geweld, met één centraal telefoonnummer en goede samenwerking tussen betrokken instanties.

8 Hulpverleningsnetwerken

Maatregelen kunnen worden genomen op het gebied van hulpverlening aan slachtoffers en daders, het opzetten van zelfhulpgroepen en buurtsteunpunten.

9 Convenant

De gemeente kan een convenant sluiten met alle betrokken partijen (instellingen), waarin duidelijke afspraken worden gemaakt met de instellingen.

10 Juridische hulp

Maatregelen op het gebied van strafrechtelijk optreden houden in de protocollering van behandeling van huiselijk geweld door de politie en gespecialiseerde juridische hulp aan slachtoffers. De gemeente kan deze juridische hulp aanbieden aan slachtoffers. In de gemeente Haarlem wordt dit bijvoorbeeld al gedaan.

II Weerbaarheidstrainingen

Trainingen voor met name kinderen om hun te helpen met situaties van geweld om te gaan.

I2 Programma's van daderhulpverlening

Aanbieden van speciale programma's aan plegers van huiselijk geweld om recidive onder deze groep zo veel mogelijk te voorkomen.

4 Randvoorwaarden

4.1 Communicatie: in vier stappen

Communicatie met interne partners

In de eerste plaats moeten afspraken over huiselijk geweld worden gemaakt binnen de gemeentelijke organisatie: wie doet wat, wat zijn de doelen en hoe wordt de afstemming tussen deze partijen geborgd?

Communicatie met externe partners

Na de opzet van de interne structuur van communicatie wordt afstemming met externe partijen bewerkstelligd. Bij voorkeur resulteert dit in een document, bijvoorbeeld een convenant, waarin afspraken worden vastgelegd.

Communicatie met de bevolking

Als de gehele communicatie tussen de instellingen is geborgd, kunnen de lokale campagnes van start gaan. Het is immers van het grootste belang dat als iemand zich meldt via het gepubliceerde telefoonnummer dat een verhaal maar één keer verteld hoeft te worden en je niet ‘van het kastje naar de muur wordt gestuurd’.

Communicatie met verschillende doelgroepen

Na verloop van tijd zal duidelijk worden dat een aantal doelgroepen extra aangezet moeten worden om huiselijk geweld te melden. Een manier is door in te spelen op culturele achtergrond en dus door te communiceren via verschillende culturele instanties.

4.2 Er is bestuurlijk draagvlak

Bestuurlijk draagvlak betekent dat de gemeente huiselijk geweld tot haar verantwoordelijkheid rekent en bereid is daarnaar te handelen.

Hier vloeit uit voort dat men bereid is middelen in de aanpak te steken.

4.3 Er is een bestuurlijke opdracht

Het bestuur heeft de aanpak huiselijk geweld onderdeel gemaakt van zijn beleidsprogramma.

4.4 Politie en justitie scharen zich achter het project

Politie en justitie zijn gezaghebbende partners in de aanpak van huiselijk geweld. Zonder deze partners wordt het moeilijk huiselijk geweld op de agenda te krijgen en succesvol aan te pakken.

4.5 Integraliteit

De integrale aanpak start binnen de gemeenten. Veiligheid, Openbare Gezondheidszorg en Maatschappelijke Opvang zijn benodigde sectoren. Daarnaast zijn politie en vrouwenopvang belangrijke ketenpartners. Vrouwenopvang heeft een vanzelfsprekende relatie met centrumgemeenten en kan van daaruit een goede aanjager zijn. Zowel van de lokale driehoek als het gezondheidsbeleid is aandacht nodig.

4.6 Er zijn mensen en middelen

Voldoende mensen en middelen is een belangrijke randvoorwaarde voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld; het is bijvoorbeeld wenselijk om een projectleider aan te stellen en om mensen vrij te maken voor overleggen en scholing. Daarnaast is activiteitengeld nodig voor campagnes, scholingsprogramma's en dergelijke. Aangezien samenwerking gedijt bij persoonlijk contact zijn communicatieve en netwerkvaardigheden bij betrokkenen belangrijke randvoorwaarden voor een effectieve aanpak huiselijk geweld.

5 Info en contact

5.1 Informatie

Onderstaande organisaties zijn actief op het terrein van huiselijk geweld en kunnen informatie verschaffen over onderwerpen op het terrein en/of ondersteuning verlenen:

- Ministerie van Justitie: www.huiselijkgeweld.nl
- Frontoffice BJZ van de VNG: tel. 070 - 373 80 20
- TransAct: www.transact.nl

5.2 Contact

SGBO, het onderzoeks- en adviesbureau van de VNG, heeft een actieve rol gespeeld bij de totstandkoming van deze publicatie. Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met SGBO (070 – 373 83 57) of direct met Natalie Assen (natalie.assen@vng.nl) of Else Kingma (else.kingma@vng.nl).

6 Woord van dank

Bij de totstandkoming van deze publicatie is afgestemd en samengewerkt met een veelheid aan organisaties en personen waaronder gemeenten, het Ministerie van Justitie, SGBO en TransAct.

Bijzondere dank gaat uit naar Mevr. J. Scholten (projectleider huiselijk geweld, Flevoland), Mevr. R. Vink (projectleider huiselijk geweld, Haarlem), Mevr. A. Rugenbrink (afdeling welzijn, Hof van Twente), dhr. R. Paus (gemeente Enschede), Mevr. L. van Gulp (TransAct), Mevr. A. Sahebdiën (beleidsmedewerker Bestuurlijke en Juridische Zaken, VNG), Mevr. E. Teunissen (beleidsmedewerker Sociale Zaken, Educatie en Zorg, VNG).

Bijlagen

I voorbeelden van projecten en initiatieven op het gebied van huiselijk geweld in Nederland

Regionale projecten – integrale aanpak

Project huiselijk geweld in Haarlem

Projectcoördinator: Remy Vink: 023-5115934

Meldpunt Huiselijk Geweld: 023 - 547 29 99 (24 uur per dag) (sinds februari 2001)

www.huiselijkgeweldhaarlem.nl

Het Haarlemse project valt onder regie van de lokale overheid en omvat zo'n 22 participerende instellingen die in *acht* deelprojecten samenwerken en ongeveer eenmaal per zes weken bij elkaar komen. De ondertitel van het project spreekt voor zich: *Op weg naar een integrale veiligheidsbeleid*. Het gaat om een veiligheidsprobleem dat in gezamenlijkheid wordt aangepakt, en daartoe zijn de eerste stappen gezet.

Aware-project Haarlem, proefproject tot 2003

Projectcoördinator Aware-project Haarlem: Cathalijn Korteweide of Roos Hooft

Postbus 9665

2003 LR Haarlem

023-5327825

Project, Geweld achter de voordeur, Rotterdam

Scala

Provenierssingel 66

3033 EN Rotterdam

Tel. 010 - 443 00 00

Deelprojecten: casemanagement, hulpverlening aan vrouwen, hulpverlening aan plegers (Jaap Dijkzema), jeugd, deskundigheidsbevordering, communicatie + adviesgroep interculturalisatie

In Rotterdam is in 2000 het integrale project Bestrijding van geweld binnen het gezin van start gegaan. In het project wordt vanuit een brede benadering – aanbod voor slachtoffers, daders en kinderen – samengewerkt in een netwerk van stedelijke voorzieningen.

AWARE-project, (elektronische alarmsysteem), Rotterdam

Politie Rotterdam - Rijnmond

Regionaal Projectbureau Zeden

Telefoon 010 - 2742609

E-mail: aware@hetnet.nl

Postbus 40

3220 AA Hellevoetsluis

Contactpersoon: Rien Buiten, projectleider

Het AWARE-systeem is ontwikkeld om mishandelde vrouwen (en eventueel kinderen) die worden lastiggevallen door een ex-partner, sneller en beter te kunnen bijstaan. Centraal staat de installatie van een elektronische zender die als alarmsysteem dient bij de vrouw thuis. Daarnaast krijgt de vrouw een mobiel beveiligingssysteem dat zij met zich mee kan dragen en afhankelijk van de bebouwing tot op zekere afstand van de woning werkt.

Veiligheidsnetwerk Zwijndrecht

Gemeente, Stichting opmaat, SIWZ, Blijf van m'n lijf, RCB, GGZ De grote rivieren, BSH, politie ZHZ nemen hier aan deel.

www.zijndrecht.nl/veiligheid/open

Het Veiligheidsnetwerk Huiselijk Geweld is een samenwerkingsverband tussen verschillende hulpverleningsinstanties, maatschappelijke organisaties, politie en gemeente die samen als doel hebben gesteld het geweld in huis terug te dringen.

Op 8 maart 2000 hebben deze instanties een samenwerkingsovereenkomst ondertekend, waarin is afgesproken om huiselijk geweld

aan te pakken. Een plan van aanpak is opgesteld, onder aansturing van een coördinator wordt gewerkt aan voorlichting, registratie en aanpak van meldingen, aan training en opleiding van instanties en sleutelpersonen. Specifieke aandacht is er voor allochtone gezinnen. (Ook: Stichting Kezban : Nurdan Çakiroglu)

Politie Zuid-Holland-Zuid

Contactpersoon: Gerda Dijksman

Startnotitie Huiselijk geweld

Begin 2001: Intentieverklaring door regionaal korpsbeheerder, korpschef en hoofdofficier van Justitie. Uiterlijk 1 maart 2002 zal een convenant tot stand moeten komen waarbij duidelijke afspraken omtrent de taakverdeling bij de uitvoering van het plan van aanpak huiselijk geweld worden gemaakt.

Project VeiligHuis, Utrecht

Postbus 13088

3507 LB Utrecht

Tel. 030 - 259 98 14

Fax. 030 - 254 35 41

E-mail: proj.veilighuis@ix.nl

Juridisch werkgever van het project is Vrouwenopvang Utrecht. De financiën zijn afkomstig van de gemeente, provincie en particuliere fondsen. Initiatiefnemers tot dit project zijn de politie en vrouwenopvang, die door middel van doorzetten en volhouden een en ander ontwikkeld hebben in Utrecht. Aan het huidige stedelijk project Veilig Huis nemen twaalf instellingen deel die onderlinge afspraken over samenwerking in convenanten hebben vastgelegd. Doel van het project is: ontwikkelen van een multicultureel, integraal en doelgericht preventie- en zorgbeleid inzake geweld binnen relaties in de stad Utrecht.

Advies- en meldpunt

1 januari 2002

Telefonische hulpverlening (24 uur)

Verantwoordelijk voor de procesmatige voortgang van het zorgprogramma. Aangehaakt bij Bureau Vrouwenopvang. Bestaat uit een programmacoördinator en casemanager.

Utrechts project Daderhulpverlening, Utrecht

Politie regio Utrecht
 District Marco Polo
 K. Komduur
 Postbus 8300
 3503 RH Utrecht

In het Utrechtse project Daderhulpverlening wordt een man uitgenodigd voor een gesprek, wanneer zijn mishandelde vrouw aangeeft dat ze voor haar partner hulp wil. Hem wordt te verstaan gegeven dat zijn gedrag strafbaar is en niet geaccepteerd wordt, maar ook wordt een hulpaanbod gedaan, bestaande uit vijf gesprekken met een gespecialiseerde hulpverlener.

In het project is een belangrijke rol weggelegd voor de Waag. De Waag biedt ambulante hulpverlening aan cliënten die door wets- of ander grensoverschrijdend gedrag met justitie in aanraking (dreigen te) komen en bij wie een hulpverleningstraject de kans op herhaling van dit gedrag kan verkleinen.

De vrijblijvendheid voorbij, provincie Zeeland

Provincie Zeeland
 Postbus 153
 4330 AD Middelburg

Onder de titel *De vrijblijvendheid voorbij* is in 1999 het provinciaal beleidskader 1999-2003 geschetst voor preventie en hulpverlening aan slachtoffers van seksueel en relationeel geweld. Een geïnventariseerde lijst van knelpunten in de preventie en hulpverlening bij huiselijk geweld, is aanleiding geweest tot het zoeken van structurele oplossingen.

Een convenant is ondertekend door opvang- en hulpverleningsinstellingen, instanties van geestelijke en lichamelijke gezondheidszorg,

politie, maatschappelijk werk, reclassering, diverse gemeenten. Voor het volgen en zondig stimuleren van de uitvoering van de beleidsvoornemens is een stuurgroep ingesteld, die zich bindt aan de afspraken en actiepunten zoals vastgelegd in het beleidskader.

Project Geweld in relaties , Eindhoven

Fiom Eindhoven
 tel. 040 - 245 33 35
 fax. 040 - 244 95 03
 e-mail eindhoven@fiom.com
 Blijf van m'n Lijf, Eindhoven
 telefoon: 040-2123939
 Bureau Jeugdzorg
 tel. 040 - 243 43 07
 Raiffeisenstraat 11
 5611 CH Eindhoven

Aan het samenwerkingsverband Geweld in relaties in Eindhoven zijn negen instellingen verbonden die werken aan een samenhangend lokaal gezondheidsbeleid. Een geheel van hulpverlening, preventiemethoden en activiteiten, gericht op veiligheid in gezinssituaties en voorkomen van geweld in relaties, worden uitgevoerd binnen het bestaande aanbod.

In acht deelprojecten worden activiteiten ondernomen die naar moment van interventie en preventie, op drie niveaus te onderscheiden zijn: primaire, secundaire en tertiaire preventie.

Project huiselijk geweld, regio Tilburg/

Project Vrouwenopvang Noord-Brabant

Lucia van Iersel (staffunctionaris De Bocht):
 l.v.iersel@debocht.nl

Begin 2000 heeft de Bocht te Goirle het initiatief genomen voor een project huiselijk geweld in de regio Tilburg. Met het project Huiselijk Geweld wil De Bocht een integraal, doelgericht beleid rond geweld tegen vrouwen opzetten in Tilburg. Te denken valt aan deskundig-

heidsbevordering van intermediairen.

Meldpunt 0900-2021125

Meldpunt@vrouwenopvang-nbr.nl

NEOS Blijf van m'n lijf Eindhoven, de Bocht Goirle, HOEK 's Hertogenbosch, Valkenhorst Breda

Hulpverlening en opvang

***Project Thuisfront, Noord Nederland
(Friesland, Groningen en Drenthe)***

Projectleider: Ingrid van de Vegte

Telefoon: 050-3181719

E-mail:project@thuisfront.net

Thuisfront is een initiatief van Toevluchtsoord Groningen, Blijf van mijn Lijf Leeuwarden, Veltman Stichting Emmen en Fiom district Noord. Samen vormen zij de stuurgroep van Thuisfront en sloten daartoe een samenwerkingsovereenkomst voor de duur van vier jaar.

Thuisfront bundelt de activiteiten om thuisgeweld te stoppen en terug te dringen in Groningen, Friesland en Drenthe. Thuisfront neemt initiatieven voor nieuwe projecten en doet onderzoek naar de resultaten.

Project Geweld in relaties , Parkstad Limburg

Monique Boon

Postbus 5086

6130 PB Sittard

Tel. 046 - 420 81 03

E-mail mbi@symbiose.nl

Eind 1999 is in Parkstad Limburg het Samenwerkingsverband 'Geweld in relaties' van start gegaan. Het initiatief daartoe is genomen door Blijf van m'n Lijf Heerlen, gemeente Heerlen en Stichting Symbiose . Inmiddels nemen 30 organisaties aan het overleg deel waaronder hulpverleningsinstellingen, politie, Reclassering, OM, GGD etc.

Ketenaanpak, Vrouwenopvang Amsterdam

Postbus 67024

1060 JA Amsterdam

Tel.: 020-611 79 11

De ketenaanpak bestaat onder meer uit telefonische hulpverlening, ambulante hulp en residentiële opvang. Preventie, opvang en nazorg versterken elkaar in deze aanpak.

Begeleide terugkeer

Essa Reijmers

Tel.: 020-6117957

Oktober 2001 – oktober 2003

Invzet van het project is te komen tot een gericht aanbod aan vrouwen die na een kort verblijf in de opvang er voor kiezen om terug te gaan naar hun partner.

Eigen-kracht conferenties

Op 1 januari 2002 start een project binnen Vrouwenopvang te Amsterdam om 20 Eigen-kracht conferenties te houden binnen de werkwijze van de Steunpunten Relationeel Geweld van Vrouwenopvang Amsterdam. Het doel van dit project is antwoord te krijgen op de kernvraag of het mogelijk is de familie en sociaal netwerk verantwoordelijk te maken en te houden voor de problemen die ontstaan zijn door huiselijk geweld. Door het model van de Eigen-kracht conferentie in te zetten worden de familie en het sociale netwerk verantwoordelijk gemaakt voor het probleem én voor de oplossing ervan. Daarmee is het denken en handelen voor of namens anderen uitgesloten en nemen hulpverleners een andere rol op zich. De invoering van de Eigen-kracht conferenties zal bestaan uit het inpassen en doorrekenen van de uitgangspunten en werkwijze van dit model in de structuur en tradities van Vrouwenopvang Amsterdam.

2 Haarlem: Verslag over de periode 1998-2003 (mei 2003)

Project Geweld in het gezin

Naar aanleiding van twee incidenten zette Blijf van m'n Lijf in 1996 de problematiek van huiselijk geweld (toen nog geen jargon) op de agenda van de gemeente Haarlem en vervolgens ook op die van het Ministerie van Justitie. In 1997 is door een denktank waarin verschillende instellingen en sectoren van de gemeente vertegenwoordigd waren, een visie ontwikkeld en kwam er een plan van aanpak. In 1998 startte met geld uit het Grote Steden -beleid het project *Geweld in het gezin*. Eind 1999 was er een regionale startconferentie. Eind 2000 waren de eerste resultaten ook voor het publiek zichtbaar.

Geweld in het gezin kenmerkt zich door een *integrale* aanpak, uitgaande van de brede definitie van huiselijk geweld¹¹ waarbij ook de verbanden tussen de verschillende vormen van mishandelingen in gezins- en familiesystemen, zelfs door de generaties heen, de aandacht krijgen. Het perspectief is niet alleen die van de hulpverlening, zoals dat in het verleden vooral het geval was en waarbij de hulp pas op gang kwam als er om gevraagd werd en de nood het hoogst was, maar vooral ook het *veiligheidsperspectief* bepaalt de huidige zienswijze. Daardoor komen nu ook *preventiemogelijkheden* zoals voorlichting, daderaanpak en therapie voor plegers, in het vizier.

In het project werken meer dan twintig organisaties, waaronder verschillende sectoren van de gemeente (de GGD, Welzijn, Educatie en Veiligheid) en Politie en Justitie samen. Het succes van het project houdt onmiskenbaar verband met deze - relatief nieuwe - samenwerking waarbij er aandacht is voor zowel de hulpverlening aan slachtof-

11. Onder *huiselijk geweld* verstaan we: geweld dat door iemand uit de huiselijke kring wordt gepleegd. *Geweld* is de aantasting van de persoonlijke integriteit: dat kan lichamelijk, geestelijk en seksueel geweld betreffen. De *huiselijke kring* is de kring die bestaat uit (ex)partners, gezins- en familieleden en huisvrienden. Slachtoffers (en plegers) kunnen vrouwen en mannen maar ook ouderen en kinderen zijn. (Onderzoek Intromart, i.o.v. Ministerie van Justitie, 1997)

fers als aan de aanpak van plegers en daders; en waarbij er aandacht is voor zowel de zorg en opvang ná huiselijk geweld als voor de preventie van het geweld. *Geweld in het gezin* poogt voortdurend de hele keten te bestrijken.

De GGD Kennemerland voert in opdracht van de gemeente Haarlem de regie van het project. Er is een projectgroep waarin alle deelnemende instellingen vertegenwoordigd zijn. Het project *Geweld in het gezin* bestaat uit tien deelprojecten die op de verschillende niveaus van de veiligheidsketen ingrijpen: registratie, preventie en voorlichting, signalering, (zelf)hulpverlening en diagnostiek en strafrechtelijk optreden.

Hierna volgt een overzicht van de resultaten van de deelprojecten. Daarna volgt een overzicht van meer algemene ontwikkelingen rond het project.

Deelproject 1: Vinger aan de pols

Huiselijk geweld wordt door vrijwel geen instelling als zodanig - laat staan uniform - geregistreerd. Toch is er behoefte aan inzicht in de aard en omvang van de problematiek maar ook in trends en bv. herhaald slachtoffer- en daderschap. Eind 1999 is door Stichting Infos een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar de opzet van een dergelijk beleidsinformatiesysteem. Bij de meeste van de ruim twintig deelnemende instellingen bleek voldoende draagvlak en technische randvoorwaarden aanwezig om een start te maken. In afwachting van aanvullende financiering kon gestart worden met een pilot voor de ontwikkeling van een systeem bij, in eerste instantie, drie organisaties. Na evaluatie zou het systeem sequentieel bij de overige instellingen ingevoerd worden. In 2000 is daarvoor een subsidieverzoek ingediend bij Zorgonderzoek Nederland (ZON) – en afgewezen. Vervolgens zijn nog verzoeken ingediend bij de relevante ministeries en bij enkele fondsen, zonder resultaat. Bij de ontwikkeling van een beleidsinformatiesysteem is gebruik gemaakt van de ervaringen met een soortgelijk systeem voor de registratie van dak- en thuislozen, binnen de gemeente Haarlem. Echter juist de ervaringen daarmee haalden vervolgens de tijd in: het systeem bleek t.b.v. de dak- en thuislozen-registratie minder goed te werken dan verwacht. De ad-

viezen daaruit voortvloeiend zijn ter harte genomen en ook het zoeken naar financiering van het oorspronkelijke plan met Infos - dat toch ook weinig kans van slagen leek te hebben waarschijnlijk omdat landelijk de tijd er nog niet rijp voor was - is stopgezet.

Vervolgens is opgedragen aan O&S (Onderzoek en Statistiek, gemeente Haarlem) om een verkennend onderzoek uit te voeren naar de registratiesystemen van de deelnemende instellingen en de eventuele definiëring van huiselijk geweld daarbinnen. Daaruit is het onderzoek voortgekomen dat momenteel met een zevental instellingen en in samenwerking met het landelijk Trimbosinstituut in voorbereiding is waarbij door middel van geavanceerde statistische analysemethoden een betrouwbaar beeld gegeven kan worden van de omvang van huiselijk geweld -gevallen in Haarlem. Dit onderzoek dient tevens als pilot om registratie van huiselijk geweld meer uniform te maken. Dataverzameling vindt plaats vanaf 1 september 2003 en resultaten zijn medio 2004 te verwachten.

In 2002 is door het Antwerpse project over 'familiaal geweld' in samenwerking met Haarlem en Barcelona als partners ten behoeve van onderzoek en registratie een projectaanvraag ingediend bij het Daphne-project van de EU -maar niet gehonoreerd.

Deelproject 2: Brede campagne onder de bevolking

Eind 2000 is de publiekscampagne *Huiselijk geweld is niet normaal* gestart. Sindsdien heeft de campagne (tot en met 2002) zes maal 'gedraaid'. Er zijn vier verschillende posters ontworpen die gedurende telkens twee weken in de mupi's (reclamezuilen) in de stad hangen. Daarnaast zijn er in 2000 en in de horeca zogenaamde boemerangkaarten verspreid en is een folder over huiselijk geweld ontwikkeld en met A3-formaat posters zowel in 2000 als in 2001 verspreid onder (wachtruimtes bij) artsen, apotheken, scholen, ziekenhuizen, bibliotheken enz. Tevens is er een site www.huiselijkgeweldhaarlem.nl ontwikkeld. De publiekscampagne heeft enorm veel lokale en landelijke publiciteit gegenereerd. De foto's (Joycelyne Moreau) zijn opgenomen in de collectie van het Frans Hals museum te Haarlem.

Telkens wanneer de posters in het straatbeeld te zien zijn, nemen de

Politie en het Advies- en meldpunt huiselijk geweld (AMHG) een piek waar in het aantal meldingen van huiselijk geweld.

Op 14 april 2003 is een tweede, nieuwe campagne van start gegaan. Ditmaal zijn de doelgroepen: allochtonen (Turks en Marokkaans als twee grootste groepen in Haarlem), ouderen en plegers. Er zijn zes beelden ontwikkeld waarvan één betreffende ouderenmishandeling, twee gericht op allochtonen met Arabische en Turkse tekst ('Slaan biedt geen oplossing') en alle beelden zijn ook gericht op de pleger (deze keer zichtbaar in beeld). De pay-off is gelijk aan die van de vorige campagne *Huiselijk geweld is niet normaal*. De campagne bestaat ook weer uit levensgrote mupi-posters in het straatbeeld, A4-posters voor in wachtruimtes en andere (openbare) gelegenheden, een meertalige folder die verwijst naar het AMHG en de aangepaste site.

Kleine meertalige (visitekaart-formaat) kaartjes verwijzend naar het AMHG zijn in de maak.

Deze campagne zal ook weer twee jaar draaien.

Uit de Omnibusenquête die in juni 2001 en 2002 onder de Haarlemse bevolking is gehouden, weten we dat 36% resp. 45% van de respondenten op de hoogte is van het bestaan van het AMHG. Dit zegt naar alle waarschijnlijkheid iets over de effectiviteit van de campagne die immers naar het AMHG verwijst.

Publiekgerichte voorlichting over huiselijk geweld zal structureel de aandacht blijven vergen en voorlopig een taak voor de GGD zijn.

Deelproject 3: Gerichte voorlichting aan en training van beroepsgroepen

De training huiselijk geweld is speciaal voor het project ontwikkeld en bestaat meestal uit vier dagdelen maar per doelgroep wordt een training op maat verder uitgewerkt. Er is een vaste groep trainers en acteurs (t.b.v. de rollenspellen) die zelf ook weer getraind zijn, door Transact (landelijk expertisecentrum).

De trainingen worden door de deelnemers, zo blijkt uit de evaluaties, zeer hoog gewaardeerd, met een gemiddeld 'rapportcijfer' 8. Inmid-

dels hebben er ruim 50 trainingen voor teams in het basis- en voortgezet onderwijs, huisartsen, kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, advocaten, maatschappelijk werkenden en ouderenadviseurs plaatsgevonden (in totaal meer dan 550 professionals in Haarlem).

In 2002 heeft er een studiemiddag plaatsgevonden als follow-up voor al diegenen die ooit een training volgde, 92 deelnemers schreven zich in.

In 2002 en 2003 zijn alle 235 agenten in het politiedistrict Haarlem getraind. Vanwege de omvang gold dit als een apart traject en heeft de coördinator huiselijk geweld van de Politie de verantwoordelijkheid hiervoor voor haar rekening genomen.

De trainers worden zelf ook weer jaarlijks bijgeschoold, zoals bv. in 2002 op het gebied van allochtone culturen in relatie tot huiselijk geweld.

De trainingen worden geacquireerd en georganiseerd door de GGD (Gezondheidsbevordering) en Bureau Jeugdzorg -in samenwerking. Op dit moment wordt gezocht naar mogelijkheden voor de implementatie hiervan.

Nascholing op het gebied van huiselijk geweld zal zowel binnen de politie als bij andere beroepsgroepen de aandacht blijven vragen.

Deelproject 4: Advies- & meldpunt huiselijk geweld

Op 17 november 2000 is het Advies- en meldpunt Huiselijk geweld (AMHG) officieel geopend. Tegelijkertijd startte ook de publiekscampagne en werd de Verwijsgids uitgebracht en hadden ook reeds een aantal trainingen plaatsgevonden.

De structuur van het AMHG was toen als volgt. Doordat het aangehaakt was aan de SOS Telefonische Hulpdienst (THD) was het 24 uur per dag bereikbaar. Aan de telefoon zaten de medewerkers van de THD, een team van ongeveer 50, met als achterwacht voor de complexere gevallen en de mogelijkheid van een verwijzingsgesprek op maat, speciaal daarop getrainde maatschappelijk werkenden van

de Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Zuid Kennemerland (SMD-ZK). De vrijwilligers van de THD hebben een training huishelijk geweld van drie dagdelen gevolgd en werkten aan de hand van ontwikkelde protocollen. Het AMHG was een zelfstandige stichting met een vijfledig bestuur. Per september 2000 is een coördinator voor 16 uur in de week aangesteld, in 2001 zijn de uren uitgebreid naar 20 uur per week. De samenwerking tussen tien instellingen met betrekking tot huishelijk geweld is in een convenant vastgelegd en wordt concreet ingevuld door de Advies- en beleidsgroep AMHG waarin elk van de tien instellingen vertegenwoordigd is. In deze groep wordt de verwijzing naar de eerste opvang geëvalueerd, eventuele knelpunten opgelost en beleid ontwikkeld. Vanaf de opening van het meldpunt tot augustus 2001 zijn 205 contacten en 34 cases, begeleid door de maatschappelijk werkenden, geregistreerd. Daarna zijn er per jaar gemiddeld 200 meldingen bij het AMHG gedaan. Het merendeel van de slachtoffers en bellers in het algemeen zijn vrouwen. Er is een geautomatiseerde registratie.

Per 1 februari 2003 is het AMHG ondergebracht bij de SMD-ZK, nog steeds met gelabeld projectgeld. Daarmee is de stichting als zodanig opgeheven, het bestuur afgetreden en is ook een eerste stap naar implementatie gezet. Deze reorganisatie houdt verband met de ervaringen, opgedaan in het eerste jaar: uit de registratie bleek dat 24-uursbereikbaarheid niet nodig is en dat een antwoord op de problematiek van huishelijk geweld een te zware belasting voor de THD-medewerkers betekende. Bovendien was er op grond van de binnenkomende casuïstiek behoefte aan een meer professionele aanpak. De maatschappelijk werkenden werken nu nog meer als specialisten: als consulenten huishelijk geweld, die tijdens spreekuren zelf de telefoon beantwoorden (op andere momenten wordt via een antwoordapparaat binnen twee werkdagen en op 'veilige belmomenten' teruggebeld). De consulenten kunnen ook een face-to-face-afspraken aanbieden om na te gaan wat in de individuele situatie een oplossing is. De consulenten –functie ontwikkelt zich steeds meer naar outreachend werken met aspecten van zorgmanagement daarin. De grenzen aan het beroepsgeheim zijn daarbij een actueel issue. Het AMHG heeft dan ook nog een flinke groeipotentie.

Het AMHG is er voor slachtoffers, plegers en professionals die informatie, advies of steun willen op het gebied van de aanpak van huiselijk geweld. Wanneer het kinderen betreft wordt verwezen naar het Advies- en meldpunt kindermishandeling (AMK).

Deelproject 5: Achter eigen voordeur

Uit het medewerkerstevredenheidsonderzoek, gehouden binnen de gemeente Haarlem, kwam onder andere naar voren dat de meest genoemde reden voor arbeidsverzuim 'privé-omstandigheden' is. Het is aannemelijk dat een deel daarvan (dreigend) huiselijk geweld betreft. In 2001 is een werkgroep gestart die een aanpak voor huiselijk geweld via de werkplek inhoud geeft. Daarvoor is onder andere ook gekeken naar voorbeelden in Engeland en de VS. In samenwerking met de Arbodienst is een tijdelijk te gebruiken enquêteformulier ontwikkeld en wordt huiselijk geweld meegenomen in trainingen voor managers en personeelsfunctionarissen. Dit sluit tevens aan bij het lopende zogenaamde managementontwikkelingstraject van de gemeente Haarlem. Daarnaast zou via de interne media aandacht aan huiselijk geweld besteed worden en is het denkbaar om een onafhankelijk vertrouwenspersoon per sector te benoemen.

Uiteindelijk was er binnen de Arbodienst onvoldoende draagvlak om tijdelijk een formulier te gebruiken en is het deelproject terug in de koelkast gezet.

Met *Achter eigen voordeur* kan de gemeente Haarlem ondermeer een stimulans en een voorbeeld zijn voor andere organisaties om intern beleid o.g.v. huiselijk geweld te ontwikkelen.

Momenteel wordt het idee weer opgepakt omdat de gemeente met een andere arbo-instelling samenwerkt en er ook politiek een wisseling van de wacht is geweest.

Deelproject 6: Hulpverlening en diagnostiek

In 2000 is in kaart gebracht welk hulp- en ondersteuningsaanbod er in Haarlem e.o. is op het gebied van huiselijk geweld. Dit is samengevoegd in de Verwijsgids huiselijk geweld en verspreid onder pro-

fessionals zoals huisartsen, scholen, kinderdagverblijven, wijkverpleging enz. De Verwijsgids is in 2001 bijgesteld. Momenteel (2003) wordt gewerkt aan een nieuwe uitgave.

Een aantal witte vlekken in het hulpaanbod is ingevuld, bijvoorbeeld met pleger- en daderpreventie: 'Als er klappen vallen' (een 'vrijwillige' training voor plegers), een groep voor jonge plegers (12 tot 16 jaar), groepen voor ouders volgens de Terugvalpreventiemethode (onder dwang via de Reclassering), en therapie onder 'drang' via De Waag (forensisch poliklinisch instituut) en i.s.m. de politie. Preventief is er ook een therapiegroep voor 'Seksueel agressieve kinderen' bij het Jeugdtraumacentrum. Dit traumacentrum is in 2001 opgericht en is een samenwerking tussen MKD Het Spalier en de Jeugdriagg NH-Z.

En verder zijn er verwerkingsgroepen voor vrouwen die mishandeld zijn. Voor slachtoffers zijn er in het Jeugdtraumacentrum diverse therapiegroepen voor seksueel misbruikte kinderen met parallelgroepen voor ouders. Deze vorm van therapie (op psychomotorische leest) wordt ook gegeven aan kinderen die getuige zijn geweest van het geweld tussen hun ouders binnen Blijf van m'n lijf.

In 2000 is gestart met het zogenaamde 'Winkelmanoverleg'.¹² In dit casuïstiekoverleg evalueren betrokken instellingen, aan de hand van concrete geanonimiseerde gevallen, de hulp aan slachtoffers, plegers en ouders in samenhang en met name op het snijvlak van hulpverlening, politie en justitie met als doel om beleid bij te kunnen stellen.

De Stichting Blijf van m'n lijf en de Politie zijn in het najaar van 2001 gestart met het alarmeringssysteem, *Aware Kennemerland*, voor vrouwen die in hun dagelijks leven bedreigd worden door hun (stalkende) ex-partner. Er is een folder *Aware Kennemerland* voor verwijzers met een inlegvel voor cliënten ontwikkeld. Op dit moment zijn er 17 vrouwen 'aangesloten'. Er is ook een gespreksgroep voor gestalkte vrouwen (waaronder de Aware-vrouwen) in oprichting.

12. Genoemd naar de pleitbezorgster van dit overleg.

Blijf van m'n lijf onderzoekt momenteel de haalbaarheid van steunpunten in de wijken en/of de regio met preventieve ambulante hulp naar Amsterdams voorbeeld.

Deelproject 7: Buddygroep

Op dit moment is er één groep, 'Estel', voor vrouwen die mishandeld worden, in Haarlem actief. De groep bestaat uit vrijwilligers, vrouwen die ervaringsdeskundig zijn en extra training hebben gehad om andere vrouwen, individueel, te helpen en ondersteunen. Estelleden werken volgens een protocol en krijgen daarnaast supervisie van de Stichting Blijf van mijn lijf Haarlem.

Deelproject 8: Ontwikkelen regionale procedure inzake kindermishandeling

Onder andere uit het eerdergenoemde casuïstiekoverleg is naar voren gekomen dat het gehele netwerk en de processen betreffende (de melding van) kindermishandeling nog lang niet voor alle participerende schakels inzichtelijk is -laat staan voor signaleerders zoals binnen het onderwijs. Met name het casemanagement, de procedurele termijnen, en de momenten van feedback, en aan wie teruggekoppeld (mag) word(en)t, leiden vaak tot discussie ('en dan hoor je er niets meer van' of 'vervolgens gebeurt er niks'). In 2001 is een werkgroep gestart die dit probleem moet aanpakken. In samenwerking met het AMK wordt hiervoor, in eerste instantie voor het primair onderwijs, een handleiding ontwikkeld die verder gaat dan een protocol voor melding maar ook duidelijk maakt wat, door welke instelling daarna gebeurt.

Deelproject 9: Protocollering behandeling gezinsgeweld

Eind maart 2000 zijn drie protocollen ondertekend: voor de Politie, het Openbaar Ministerie (OM) en de Reclassering. Via de protocollen zijn afspraken gemaakt over de handelwijze bij meldingen en aangiften van huiselijk geweld en vervolging van daders of verwijzing van plegers. Ook is de samenwerking tussen de politie, OM en Reclassering door de protocollen beter geregeld. In het algemeen is de houding ten aanzien van geweld in de privé-sfeer hierdoor minder afwachtend.

De protocollen zijn in 2001 weer geëvalueerd en bijgesteld. In 2002 zijn daar aan toegevoegd de afspraken over verwijzing naar en behandeling door De Waag.

Uit de registratie bij de politie blijkt dat er een significante toename in aantal meldingen en aangiften van huiselijk geweld in 2001 te zien is, zeer waarschijnlijk als gevolg van een combinatie van de publiekscampagne, beter signaleren, geprotocolleerd werken door de politie en door de training van alle agenten.

Er is een toename van 800 meldingen van huiselijk geweld bij de politie in het district Haarlem in 2000 naar 1100 in 2001 en 2002 en van 50 aangiften van huiselijk geweld in 2000 naar 150 in 2001 en 135 in 2002 (dit alles exclusief zedenzaken). Van alle meldingen in 2001 betreft iets meer dan de helft eenmalige acties; in de rest van de gevallen is herhaaldelijk (2 tot 7 maal) gemeld. Bij een gelijkblijvend totaal aantal meldingen van huiselijk geweld lijkt eind 2002 en in 2003 het percentage van frequente acties op één adres in verhouding tot eenmalige acties af te nemen. De politie concludeert dat efficiënter opgetreden wordt en beter naar de hulpverlening verwezen kan worden.

Sinds 1 april 2003 is landelijk de aanwijzing huiselijk geweld voor het OM van kracht. In Haarlem werd al volgens de aanwijzing gewerkt.

Deelproject 10: Gespecialiseerde juridische hulpverlening

Met ingang van najaar 2001 kunnen slachtoffers van huiselijk geweld gebruik maken van een gratis eerste consult met een advocaat over de juridische mogelijkheden en de consequenties van bijvoorbeeld het verloop van een scheiding. Via een apart telefoonnummer en een formulier (op te halen bij Politie, Slachtofferhulp, Maatschappelijk werk of het AMHG) kunnen slachtoffers contact opnemen met de dienstdoende advocaat. De advocaten (12 in totaal) werken in een piketsysteem. De groep heeft in 2001 een gerichte training gevolgd. Het centrale telefoonnummer van de gespecialiseerde juridische

hulp en de administratieve afhandeling zijn aanvankelijk bij het Bureau Slachtofferhulp ondergebracht. Er is een folder over het aanbod verspreid. De coördinatie van het deelproject lag aanvankelijk in handen van het Bureau voor Rechtshulp. In 2002 werd duidelijk dat deze instelling voor zichzelf geen rol (meer) zag weggelegd.

In 2003 is de rol van Slachtofferhulp op hun verzoek teruggegeven aan de Projectgroep *Geweld in het gezin* i.c. de GGD.

Dit leidde ertoe dat een externe coördinator (jurist en tevens coördinator van Alkmaarse JOS-project) op uurbasis is aangetrokken en de structuur van het deelproject onder de loep neemt. In 2003 moet duidelijk worden hoe de gespecialiseerde juridische hulp – ook financieel – verder gaat.

Er worden ook groepsvoorlichtingen over juridische mogelijkheden, in de ouder-parallelgroepen bij de groepen voor kinderen die seksueel misbruikt zijn, gegeven.

Een multiculturele benadering

In 2001 is een oriëntatie gedaan op huiselijk geweld onder allochtonen. Ondanks dat er nog onvoldoende Nederlandse onderzoekgegevens hierover zijn, is aangenomen dat huiselijk geweld ook in allochtone gemeenschappen een (sociaal) probleem is dat mogelijk een andere aanpak vergt dan tot nu toe voor de 'autochtone' Haarlemmer is ontwikkeld. In een denktank waarin ook adviserende (allochtone) deskundigen zitting hadden, is een visie ontwikkeld. Daarvoor zijn ook gesprekken gevoerd met verscheidene sleutelfiguren van zelforganisaties, vereniging en moskeeën. In november 2001 vond een werkconferentie plaats 'Geweld in het gezin, naar een multiculturele benadering' waarmee enerzijds draagvlak beoogd werd, anderzijds een conceptaanpak getoetst is en aanbevelingen gedaan zijn. Vervolgens zijn de aanbevelingen meegenomen in een plan van aanpak (op te vragen) gericht op de twee grootste groepen in Haarlem: Turken en Marokkanen. De structuur is gelijk aan die van de oorspronkelijke opzet van *Geweld in het gezin*: per deelproject is nagegaan of aanpassing voor Turken of Marokkanen nodig is en hoe dat zou kunnen. In 2002 is een start gemaakt met de uitvoering daarvan. Zo is de pu-

blikscampagne nu ook gericht op allochtonen, zijn de trainers bijgeschoold op culturele aspecten zodat dit meegenomen kan worden in de reguliere trainingen en wordt ook gericht geworven onder professionals die veel met allochtonen werven.

Er is ook een 'nieuw' deelproject dat via een netwerkbenadering en voorlichting een maatschappelijke discussie binnen allochtone groepen – zowel vrouwen als mannen – op gang wil brengen en waar nodig gerichte hulp zal ontwikkelen. De coördinatie en financiering hiervan is nog niet geregeld, een belangrijke rol is weggelegd voor afdeling Welzijn van de gemeente.

Geweld in het gezin fungeert momenteel als pilot voor *Mozaiek*, een samenwerking tussen Transact, NIGZ en Forum om methodieken uit te proberen gericht op preventie van en hulp bij huiselijk geweld onder allochtone vrouwen. Hiervoor is door *Mozaiek* een klein budget beschikbaar gesteld.

De asielzoekerscentra in de regio hebben via de MOA (Medische Opvang Asielzoekers) laten weten behoefte te hebben aan ondersteuning bij een gerichte aanpak van huiselijk geweld onder de bewoners van de centra.

Een voorbeeldproject

Het Haarlemse project was het eerste in zijn soort en uniek om hoofdzakelijk drie redenen:

- de *integrale* aanpak vanuit de brede definitie van huiselijk geweld waardoor ontschotting van beleidsterreinen heeft kunnen plaatsvinden;
- het perspectief van *veiligheid* naast de meer traditionele benadering vanuit de hulpverlening;
- het feit dat de *regie* en coördinatie in handen van de gemeente ligt
 - gedelegeerd aan de GGD.

Vanaf het moment dat de resultaten van het project zichtbaar werden (eind 2000) is er veel belangstelling voor het project geweest. Het project is vele malen genoemd in de landelijke en regionale media en publicaties. Ook zijn er door de projectleider enkele artikelen ge-

schreven (Maatwerk, GGD-Nieuws). Er zijn in de afgelopen twee jaartientallen presentaties verzorgd in den lande bij conferenties en bijeenkomsten van startende initiatieven. Het project is ook gepresenteerd bij een internationaal congres en werkbezoek in San Diego, VS (2001) en voor het Vlaamse parlement in Brussel (2003). Nog steeds wordt Haarlem veel (ook telefonisch) benaderd voor informatie en advies.

De projectleider heeft zitting in het landelijk platform huiselijk geweld en neemt deel aan diverse expertmeetings (allochtonen, kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld, privacy en beroepsgeheim).

Geweld in het gezin was genomineerd voor de landelijke stimuleringsprijs OGZ (openbare gezondheid). In februari is de stimuleringsprijs uiteindelijk toegekomen aan een project over voeding in Limburg. Het OGZ-fonds zal n.a.v. de nominatie echter wel een onderzoek door het Trimbosinstituut naar de succesfactoren van het project, subsidiëren. Hiermee wordt tevens een koppeling gemaakt met een plusproduct van GGD Nederland om een handleiding te schrijven voor andere GGD-en in Nederland die projecten huiselijk geweld zullen gaan coördineren. E.e.a. gaat lopen na de zomer 2003.

Onder de vlag van *Geweld in het gezin* zijn ook in Haarlem activiteiten uitgevoerd in het kader van de landelijke actie van het NFGV (Ned. Federatie voor de geestelijke volksgezondheid) in oktober 2002, *Kind in de knel*, over de geestelijke verwaarlozing en mishandeling van kinderen

De projectleider was medeorganisator van het symposium *Kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld* ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Blijf van m'n Lijf Haarlem, november 2002.

Haarlem neemt deel aan diverse landelijke onderzoeken (allochtonen, uithuisplaatsing pleger, werking protocollen bij de politie).

De Haarlemse politie heeft meegedaan aan de stickeractie 'een op de vijf vrouwen valt van de trap'.

Als voorschot op een mogelijke regionalisering van *Geweld in het gezin* en omdat de SMD Midden Kennemerland bij het Haarlemse AMHG wilde aansluiten is – ook in opdracht van de Vakcommissie – subsidie aangevraagd bij de provincie Noord-Holland om *ouderenmishandeling* regionaal aan te pakken. De aanvraag is gehonoreerd. Het gaat om een subsidie van ruim 60.000 euro met een looptijd van een jaar met ingang van 1 mei 2003. Het uitgangspunt is dat in een tweede jaar weer subsidie aangevraagd wordt en dat daarna de aanpak van ouderenmishandeling in een algehele aanpak van huishoudelijk geweld schuift.

Begin 2003 heeft *Geweld in het gezin* – de GGD – de regio Kennemerland aangemeld als proefregio RAAK (Reflectie- en Actiegroep Aanpak Kindermishandeling). RAAK wil door hele vroege preventie, reeds tijdens de zwangerschap en in de eerste vier jaar van kinderen, in twee proefregio's aantonen dat met een intensieve aanpak meer kindermishandeling voorkomen kan worden. Daarvoor heeft zij subsidie gekregen van VWS en konden regio's projectplannen indienen. Er is een oriënterend gesprek geweest met RAAK. Kennemerland is echter niet door RAAK als kandidaat aan VWS voorgedragen, de reden daarvan is nog niet bekend.

Wel wordt momenteel gekeken of (onderdelen) van het plan, zonder ondersteuning van RAAK, toch uitgevoerd kunnen worden.

De gemeente Haarlem is door staatssecretaris Phoa van emancipatie en familie zaken (SZW) van genoemd als mogelijke proefgemeente voor een Vrouwen Veiligheidsindex in het kader van de nota *Een land waar vrouwen veilig zijn*.

Veel concrete resultaten en activiteiten, ontwikkeld in de deelprojecten, zijn in het najaar van 2000 feitelijk van start gegaan. In 2001 is verder gewerkt aan de deelprojecten die nog niet zo ver waren (Vin-

ger aan de pols, Gespecialiseerde Juridische Hulp, Aware) terwijl daarnaast twee nieuwe deelprojecten (Regionale Procedure inzake Kindermishandeling en Achter eigen voordeur) en een Multiculturele denktank gestart zijn.

Tegelijkertijd wordt ook naar de langere termijn van *Geweld in het gezin* gekeken waarbij onder andere twee ontwikkelingen van belang zijn:

- de wens van deelnemende instellingen, maar ook van andere gemeenten om het werkgebied van het project uit te breiden van lokaal (Haarlems) naar regionaal (Zuid- en Midden Kennemerland – het werkgebied van de GGD Kennemerland), de Vakcommissie van de GGD beslist medio 2003 over de benodigde aanvullende financiering en het al dan niet starten met een regionale aanpak naar Haarlems voorbeeld;
- het belang van inbedding van geïmplementeerde activiteiten bij instellingen en de noodzaak van structurele aandacht voor het beleidsterrein van huiselijk geweld en de centrale regie daarvan. Het Haarlemse college van B&W heeft, n.a.v. de bevindingen van de OPH-visitatiecommissie, vastgesteld dat het project dusdanig succesvol is dat het (of onderdelen daarvan) structureel geïmplementeerd dient te worden.

Geweld in het gezin wordt in 2003 weer met 95294,- euro (+ 4% indexering) gefinancierd door de gemeente Haarlem, uit het Ontwikkelingsprogramma Haarlem (waaronder Grote Stedenbeleid). Deze financiering loopt in ieder geval door tot en met 2004.

Tot en met 2002 subsidieerde het Ministerie van Justitie de aanstelling van de projectleider. Deze functie wordt nu, in ieder geval tot en met 2004, binnen de GGD Kennemerland gecontinueerd.

Remy Vink

projectleider *Geweld in het gezin*, beleidsmedewerker GGD Kennemerland

rmvink@hdk.nl / 023 - 5115934